

Географія

УДК 338.48 (470.12)

DOI <https://doi.org/10.32782/NSER/2024-5.16>

ОСОБЛИВОСТІ ПОКОМПОНЕНТНОГО СКЛАДУ ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ

Запотоцький Сергій Петрович

доктор географічних наук, професор,

декан географічного факультету

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ORCID ID: 0000-0002-3515-4187

SCOPUS AUTHOR ID: 57197796087

Researcher ID: <https://www.researchgate.net/profile/Sergii-Zapototskyi>

Тищенко Світлана Володимирівна

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри економіки, підприємництва та туризму

Поліського національного університету

ORCID ID: 0000-0001-5650-5575

SCOPUS AUTHOR ID: A-8931-2018

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/156771>

У статті визначаються структурні особливості туристсько-рекреаційних систем. Зазначено, що динамічність туристсько-рекреаційної системи зумовлена впливом численних факторів, що підвищує рівень ризику в цій сфері, яка піддається значному впливу зовнішнього середовища. Доведено, що висока динамічність сприяє трансформації туристсько-рекреаційних систем, що, зі свого боку, дає змогу вдосконалювати інтегровані соціально-економічні територіальні системи. Встановлено ключовий компонент туристсько-рекреаційної системи як природний, він відіграє найважливішу роль у її функціонуванні. Досліджено дві основні складові дефініції туристсько-рекреаційної системи: рекреація та туризм. Розглянуто основні відмінності між поняттями «туризм» і «рекреація», що досліджуються в кількох аспектах: за цілями туризм передбачає подорожі з метою відвідування нових місць, культурних пам'яток, відпочинку або бізнесу, а рекреація – активності, що сприяють відновленню сил і розслабленню, часто пов'язані з відпочинком на місці (наприклад, спорт, прогулянки на природі). За місцем проведення туризм – пересування з одного місця в інше, а рекреація – вдома, в рекреаційних зонах, без потреби подорожувати. За тривалістю туризм – від кількох днів до кількох тижнів, а рекреація – короточасна активність. За економічним аспектом туризм залучає інвестиції в інфраструктуру, а рекреація – особисті витрати й активності. За соціальним аспектом туризм – це взаємодія між туристами та місцевим населенням, що може сприяти культурному обміну, а рекреація може бути індивідуальною або груповою. Виявлено, що злиття понять «туризм» і «рекреація» проявляється в аналізі терміна «ресурс» у контексті туризму. Встановлено, що природні й антропогенні ресурси, спочатку будучи природними утвореннями, можуть згодом перетворитися на туристські ресурси. Досліджено, рекреаційні ресурси перетворюються в модифіковані природні умови та культурно-історичні об'єкти, які адаптовані до технологічних вимог у відповідь на суспільні потреби та можуть безпосередньо використовуватися для рекреаційного обслуговування.

Ключові слова: туристсько-рекреаційна система, компонентний склад, туризм, рекреація.

Zapototskyi S. P., Tyshchenko S. V. Peculiarities of the component warehouse of the tourist and recreational system

The article defines the structural features of tourist and recreational systems. It is noted that the dynamism of the tourist and recreational system is due to the influence of numerous factors, which increases the level of risk in this area, which is significantly influenced by the external environment. It is proved that high dynamism contributes to the transformation of tourist and recreational systems, which, in turn, allows to

improve integrated socio-economic territorial systems. The key component of the tourist and recreational system is identified as a natural one, which plays a crucial role in its functioning. The two main components of the definition of the tourist and recreational system are studied: recreation and tourism. The main differences between the concepts of "tourism" and "recreation" are studied, which are considered in several aspects: by purpose, tourism involves traveling to visit new places, cultural attractions, leisure or business, and recreation involves activities that promote recuperation and relaxation, often associated with on-site recreation (e.g., sports, nature walks). In terms of location, tourism is movement from one place to another, while recreation is at home, in recreational areas, without the need to travel. In terms of duration, tourism lasts from several days to several weeks, while recreation is a short-term activity. From an economic perspective, tourism attracts investment in infrastructure, while recreation involves personal spending and activities. From a social perspective, tourism is an interaction between tourists and the local population, which can lead to cultural exchange, while recreation can be individual or group. It is found that the merger of the concepts of "tourism" and "recreation" is manifested in the analysis of the term "resource" in the context of tourism. It has been established that natural and anthropogenic resources, initially being natural formations, can subsequently turn into tourist resources. It is investigated that recreational resources are transformed into modified natural conditions and cultural and historical objects that are adapted to technological requirements in response to public needs and can be directly used for recreational services.

Key words: *tourist and recreational system, component warehouse, tourism, recreation.*

Вступ. Туристсько-рекреаційна система є складним і багатокомпонентним соціально-економічним утворенням, яке виконує ключову роль у задоволенні потреб суспільства у відпочинку, оздоровленні та пізнанні нових культур. Сучасний світ вимагає від цієї системи динамічного розвитку й адаптації до змінних умов, що робить вивчення її структури, характеристик та функцій надзвичайно актуальним. В основі туристсько-рекреаційної системи лежать два основні елементи – туризм і рекреація, які, незважаючи на свій взаємозв'язок, мають свої особливості та відмінності.

Важливість туризму та рекреації в соціально-економічному контексті зростає в умовах глобалізації, коли різноманітні фактори впливають на поведінку туристів та їх вибір. Отже, ефективність функціонування туристсько-рекреаційних систем оцінюється через призму соціально-економічних показників, що підкреслює необхідність глибокого аналізу всіх компонентів системи. У цьому контексті розкриваються ключові аспекти компонентного складу туристсько-рекреаційних систем, зокрема їх динамічність, цілісність, надійність та ієрархічність, а також визначається роль рекреаційних і туристичних ресурсів у формуванні цих систем.

Розуміння складових елементів туристсько-рекреаційної системи дасть змогу краще усвідомити їхній вплив на розвиток територій, економіку та соціальне середовище, а також підкреслить важливість інтеграції природних, культурних і соціальних аспектів у їх функціонуванні.

Матеріали та методи. Метою нашого дослідження є визначення структурних особливостей туристсько-рекреаційної системи та її компонентів для визначення умов її успішного функціонування на сучасному етапі розвитку. У цій статті використовувалися такі методи дослідження: теоретичні, формалізовані, методи географічних досліджень і порівняльно-географічні.

Результати. Туристсько-рекреаційна система являє собою багатокомпонентну соціально керовану (від частини самокеровану) структуру, що має певні характеристики й особливості, які потрібно враховувати під час її вивчення. Основними властивостями цієї системи є цілісність, динамічність, надійність, ефективність та ієрархічність. Ефективність функціонування туристсько-рекреаційної системи вимірюється соціально-економічними показниками.

Динамічність туристсько-рекреаційної системи обумовлена впливом безлічі факторів, що призводить до підвищення рівня ризику в цій діяльності, підпорядкованій значному впливу в зовнішньому середовищі. Водночас висока динамічність сприяє перетворенню туристсько-рекреаційних систем, що, зі свого боку, дає можливість удосконалювати інтегральні соціально-економічні територіальні системи.

Туристсько-рекреаційна система як ієрархічна структура містить безліч компонентів, що розташовуються на різних рівнях та підрівнях (глобальному, національному, регіональному тощо). Компоненти туристсько-рекреаційної системи утворюють цілісні підсистеми, що характеризуються взаємодією та багатоступінчастими відносинами підпорядкування підсистем одних рівнів іншим – більш високим. Туристично-рекреаційна діяльність є основою туристсько-рекреаційної системи [18].

Дефініція «туристсько-рекреаційна система» має дві основні складові – туризм та рекреацію. Концепції та визначення рекреації варіюються серед дослідників. У 60-ті роки ХХ століття професор В. С. Преображенський розробив теорію рекреаційних систем, що стала основою багатьох досліджень у цій галузі. Розробкою понятійного апарату та методологічних питань, що стосуються рекреації, вчені почали займатися з 70–80-х років минулого століття [7].

Спочатку термін «рекреація» (від польського *rekreasja* – «відпочинок» і латинського *recreatio* – «відновлення») означав:

- відпочинок та відновлення сил після роботи;
- приміщення для відпочинку в навчальних закладах;
- свята, канікули та шкільні зміни.

Наприкінці XIX століття американські вчені ввели термін «рекреація» в науковий обіг, пов'язуючи його з нормованим робочим днем, вихідними та літніми відпустками. Рекреація розумілася як відновлення й оздоровлення, а також простір для цих видів діяльності. Фахівці Центру досліджень політики національного туризму США розглядають рекреацію як використання вільного часу, наголошуючи на його важливості. Використання самого тлумачення відбувається в різному спрямуванні, наприклад, Ю. Хромов визначає її як всі форми дозвілля [13], соціальні аспекти рекреації [6, с. 97–99], тощо.

Аналіз різних підходів до визначення терміна «рекреація» дає змогу окреслити її межі: від короткочасних рекреаційних активностей (наприклад, короткі перерви для відпочинку м'язів) до тривалих рекреаційних заходів, як-от щорічні відпустки та канікули чи щотижневий відпочинок. У першому випадку рекреація залишається в рамках повсякденної та виробничої діяльності людини, у другому – передбачає значну зміну звичного способу життя.

Що стосується терміна «туризм», то, незважаючи на його широке використання, він не має загально визнаного визначення, яке б враховувало всі його аспекти. Це пов'язано з його багатогранністю та складністю, а також із тим, що різні галузі науки та національні особливості по-різному трактують це поняття. Указані категорії, маючи багато спільного у своєму змісті, також мають і принципові відмінності (табл. 1).

Туризм і рекреація як види діяльності спрямовані на задоволення потреб людини, пов'язаних із відновленням сил, здоров'я, енергії, а також із розширенням кругозору та пізнанням світу. Туризм є способом задоволення рекреаційних потреб, тобто він вторинний стосовно рекреації та є її частиною [4].

Під час аналізу поняття «ресурс» у контексті туризму також спостерігається злиття понять «туризм» і «рекреація». Існують різні думки щодо визначення понять «туристські ресурси» та «рекреаційні ресурси», а також їх складу:

1. Рекреаційні ресурси – це частина туристичних ресурсів [16] (Скабара Р. М.).

2. Рекреаційні та туристські ресурси – тотожні та взаємозамінні поняття (Квартальний В. А., Мироненко М. С., Твердохлебов І. Т.).

Таблиця 1

Основні відмінності понять «туризм» і «рекреація»*

Туризм	Рекреація
Це специфічний вид рекреаційної діяльності, який передбачає подорожі та перебування поза постійним місцем проживання з метою відпочинку, оздоровлення, пізнання нових місць і культур	Це ширше поняття, яке охоплює всі види діяльності, спрямовані на відновлення фізичних, емоційних і духовних сил людини. Рекреація передбачає відпочинок, оздоровлення, культурно-пізнавальну діяльність і спорт
Часто пов'язаний із витратами на транспорт, проживання, харчування й інші послуги, що робить його важливою частиною економіки багатьох країн	Може не мати комерційного характеру і здійснюватися без значних витрат (наприклад, відпочинок у місцевому парку)
Зазвичай передбачає триваліші подорожі, які вимагають переміщення до іншого місця, часто на значну відстань від дому	Може бути як короткочасною (наприклад, прогулянка в парку), так і тривалою (наприклад, відпустка на курорті). Вона може здійснюватися як вдома, так і поза ним
Вимагає розвинутої інфраструктури, включно з готелями, ресторанами, туристичними агентствами, транспортними засобами та іншими послугами	Може бути менш організованою і не потребувати спеціальної інфраструктури
Залучає взаємодію між туристами та місцевим населенням, що може сприяти культурному обміну	Може бути індивідуальною або груповою, але не завжди передбачає взаємодію з іншими культурами
Має великий економічний вплив, залучаючи інвестиції в інфраструктуру, готелі, транспорт тощо	Частіше стосується особистих витрат і активностей, які не завжди залучають значні ресурси

* Джерело: власні дослідження авторів

3. Туристські ресурси є частиною рекреаційних (туристичні ресурси є частиною «туристично-рекреаційного потенціалу певної території, яка включена в туристичний продукт і яка підлягає продажу для туристичних цілей» [8] (Любіцева О. О.).

Аналіз показує, що склад цих понять багато в чому схожий. Рекреаційні та туристські ресурси охоплюють природні й антропогенні явища, об'єкти або елементи, що сприяють задоволенню потреб людини (табл. 2).

Природні й антропогенні ресурси, спочатку існуючі як природні утворення, згодом можуть стати туристичними ресурсами. Це ствердження, на наш погляд, базується на визначенні рекреаційних і туристичних ресурсів. Рекреаційні ресурси – це певною мірою трансформовані природні умови та культурно-історичні об'єкти, адаптовані до технологічних вимог під впливом суспільних потреб і можливості прямого використання в рекреаційному обслуговуванні.

Таблиця 2

**Підходи до визначення туристських в
рекреаційних ресурсів**

Дослідники	Підходи
Гродзинська І. О., Нездоймінов С. Г., Гусєва О. В., Замкова А. В.	Рекреаційні ресурси – це лікувально-оздоровчі та інші рекреаційні властивості багатодільового призначення, мають суспільно-виховне значення, пізнавальний інтерес [10, с. 77–78]
Покоłodна М. М.	Рекреаційні ресурси – це ресурси природного й антропогенного походження, мають сприятливі кількісні та якісні характеристики для організації рекреаційної діяльності [13, с. 59]
Школа І. М.	Рекреаційні ресурси – це лікувальна ефективність, привабливість, доступність, екскурсійна значимість, пейзажне різноманіття, природні та штучно створені людиною [20, с. 32]
Бейдик О. О.	Рекреаційні ресурси – це лікувальні, оздоровчі та туристично-пізнавальні властивості [1, с. 42]
Паламарчук М. М.	Рекреаційні ресурси – це лікувальні, оздоровчі, спортивні та пізнавальні, властивості [12, с. 41]
Кузик С.	Туристичні ресурси – це об'єкти та явища природного й антропогенного походження, які використовують або можуть бути використані для туристичної діяльності [6]
Фоменко Н. В.	Туристичні ресурси – це сукупність рекреаційних та антропогенних ресурсів
Закон України «Про туризм»	Туристичними ресурсами України є пропонувані або такі, що можуть пропонуватися, туристичні пропозиції на основі та з використанням об'єктів державної, комунальної чи приватної власності [14]
Смаль І. В.	Туристичні ресурси – сукупність природних і соціально-культурних комплексів та їхніх елементів, що сприяють задоволенню фізіологічних та соціальних потреб людини, відновленню її працездатності і які за сучасної та перспективної структури рекреаційних потреб і техніко-економічних можливостей використовуються для прямого й опосередкованого споживання та виробництва туристичного продукту [18]

Територіальні особливості туристських-рекреаційних систем проявляються у зв'язках між підсистемами. Специфіка таких систем визначається різноманітністю їх композиційних елементів. Каркас рекреаційної системи та комплекс підсистем становлять основу туристично-рекреаційної системи і формують її субстрат. Елементами туристсько-рекреаційної системи є туристи, організатори туристської діяльності, колективні засоби розміщення тощо. Елементи в структурі туристсько-рекреаційного типу виконують певні функції та визначають її компонентний склад.

Цілісність туристсько-рекреаційної системи визначається її функціями в суспільній системі. При цьому системоутворювальну роль відіграє туристсько-рекреаційна діяльність. Формування та функціонування системи залежить від багатьох зв'язків між підсистемами, які визначають їх властивості. Туристсько-рекреаційна система є найвищим рівнем організації туристсько-рекреаційної діяльності. Її формування й ефективне функціонування дає змогу повноцінно реалізувати ресурсний потенціал територій і сприяє їх соціально-економічному розвитку. Монастирський В. Р. визначає територіальний рекреаційний комплекс як частину територіальної рекреаційної системи, де є поєднання рекреаційних закладів і супутніх підприємств інфраструктури, об'єднаних тісними виробничими й економічними зв'язками, спільним використанням географічного розташування, природних і економічних ресурсів території [21]. Мазур Ф. Ф. розглядає цей термін як систему відкритого типу, яка перебуває у постійній взаємодії із зовнішнім середовищем [9].

Висновки. Отже, туризм і рекреація є діяльністю, спрямованою на задоволення потреб у відновленні сил, здоров'я та енергії, а також на розширення кругозору та пізнання світу. Туризм, як спосіб задоволення рекреаційних потреб, є вторинним стосовно рекреації і може розглядатися як її частина. Туризм визначається просторово-часовими категоріями, як-от місце, час, цілі, обставини, умови та наслідки.

Таким чином, туристсько-рекреаційна система містить два компоненти: туризм і рекреацію. Вона є частиною рекреаційної системи та складається з взаємопов'язаних підсистем: природно-екологічної, культурно-історичної та інфраструктурної, а також включає туристів, обслуговуючий персонал та органи управління.

Література:

1. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України: Методологія та методика аналізу, термінологія, районування : монографія. Київ : Київський ун-т, 2001. 395 с.
2. Давидюк Ю. В. Зміст та специфічні властивості туристсько-рекреаційних послуг. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/06/279.pdf> (дата звернення: 02.10.2024).
3. Запотоцький С., Горин І. Сучасні тенденції розвитку лікувально-оздоровчого туризму у Львівській області. *Вісник Київського нац. університету ім. Тараса Шевченка. Сер. Географія*. 2018. Вип. 3 (72). С. 70–76. URL: <http://surl.li/synzs>. DOI: <http://doi.org/10.17721/1728-2721.2018.72.12>.
4. Каленюк І. С., Котенко Т. М. Соціальні аспекти розвитку рекреації та туризму в Україні. Демографія та соціальна економіка. 2016. № 2 (27). С. 89–101.
5. Кравченко Н. О. Рекреаційне господарство Полісся: сучасний стан та перспективи розвитку. Ніжин : МІЛАНІК, 2007. 172 с. URL: https://tourlib.net/books_ukr/kravchenko1-1.htm (дата звернення: 02.10.2024).
6. Кузик С. Теоретичні проблеми туризму: суспільно-географічний підхід : монографія. Львів : Вид-во ЛНУ ім. І. Франка, 2010. 254 с.
7. Лебедев І. В. Рекреація і туризм як фактори розвитку людського потенціалу. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2021. № 3/4. 78–79. С. 143–157. URL: https://journals.urau.ua/vsed_oneu/article/view/260802 (дата звернення: 02.10.2024).
8. Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг. Київ : Альтерпрес, 2002. 436 с.
9. Мазур Ф. Ф. Соціально-економічні умови розвитку рекреаційної індустрії : навч. посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 96 с.
10. Основи рекреології (економіко-екологічний та маркетинговий аспект) : навч. посібник / Гродзинська І. О., Нездоймінов С. Г., Гусева О. В., Замкова А. В. Київ : Центр учбової літератури, 2014. 264 с.
11. Павлов В. І., Черчик Л. М. Рекреаційний комплекс Волині: теорія, практика, перспективи. Луцьк : Надстир'я, 1998. 122 с.
12. Паламарчук М. М., Паламарчук О. М. Економічна і соціальна географія України з основами теорії : посібник для викладачів економічних і географічних факультетів вузів, наук. працівників, аспірантів. Київ : Знання, 1998. 416 с.
13. Покоłodна М. М. Рекреаційна географія : навч. посібник. Харків : ХНАМГ, 2012. 275 с.
14. Про туризм : Закон України від 15.09.1995 № 324/95-ВР. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 13. С. 180.
15. Рекреація як соціально-культурне явище, її різновиди та характеристики / Ніколенко О. І., Гамма Т. В., Зарічанська Л. О. та ін. *Rehabilitation and Recreation*. 2022. № 12. С. 144–149. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1795.2022.12.19>.
16. Скабара Р. М. Туристично-рекреаційні ресурси: поняття та особливості використання на курортах. URL: <http://surl.li/crtgir> (дата звернення: 02.10.2024).
17. Формування національної туристичної системи: ретроспективи наукового пошуку / Скляр Г. П., Дробіш Л. В., Карпенко Ю. В. та ін. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2022. Вип. 1 (105). С. 123–128.
18. Смаль І. В. Туристичні ресурси світу. Ніжин : Ніжинський держ. університет ім. Миколи Гоголя, 2010. 336 с.
19. Топчєв О. Г., Яворська В. В., Ніколаєва О. Рекреаційно-туристична діяльність як складова регіональних господарських комплексів: концептуально-понятійний огляд. *Науковий вісник Херсонського держ. університету. Серія. Географічні науки*. 2016. Вип. 5. С. 128–134.
20. Менеджмент туристичної індустрії : навч. посібник / за ред. І. М. Школи. Чернівці : ЧТЕІ КНТЕУ, 2005. 596 с.
21. Монастирський В. Р. Природні ресурси і рекреаційні комплекси світу : навч. посібник. Львів : ННБК “АТБ”, 2022. 200 с.

References:

1. Beidyk, O. O. (2001). *Rekreatsiino-turystski resursy Ukrainy: Metodolohiia ta metodyka analizu, terminolohiia, raionuvannia* [Recreational and tourist resources of Ukraine: Methodology and methods of analysis, terminology, zoning]: monohrafiia. Kyiv: Kyiv University. 395 p. [in Ukrainian].
2. Hrodzynska, I. O., Nezdoimynov, S. H., Husieva, O. V., & Zamkova, A. V. (2014). *Osnovy rekrealohii (ekonomiko-ekolohichni ta marketynhovyi aspekt)* [Fundamentals of recreation (economic-ecological and marketing aspect)]: navch. posibnyk. Kyiv: Tsentri uchbovoyi literatury. 264 p. [in Ukrainian].
3. Davydiuk, Yu. V. (2016). *Zmist ta spetsyficzni vlastyvyosti turystsko-rekreatsiinykh posluh* [Content and specific properties of tourist and recreational services]. Retrieved from: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/06/279.pdf> (accessed on 02.10.2024).
4. Zapototskyi, S., & Horyn, I. (2018). *Suchasni tendentsii rozvytku likuvalno-ozdorovchoho turyzmu u Lvivskii oblasti* [Modern trends in the development of health tourism in the Lviv region]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Heohrafiia*, 3 (72), 70–76 [in Ukrainian]. DOI: <http://doi.org/10.17721/1728-2721.2018.72.12>.
5. Kaleniuk, I. S., & Kotenko, T. M. (2016). *Sotsialni aspekty rozvytku rekreatsii ta turyzmu v Ukraini* [Social aspects of the development of recreation and tourism in Ukraine]. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika*, 2 (27), 89–101 [in Ukrainian].
6. Kravchenko, N. O. (2007). *Rekreatsiine hospodarstvo Polissia: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku* [Recreational economy of Polissia: current state and development prospects]. Nizhyn: MILANIK. 172 p. [in Ukrainian].

7. Kuzyk, S. (2010). Teoretychni problemy turyzmu: suspilno-heohrafichnyi pidkhid [Theoretical problems of tourism: socio-geographical approach]: monohrafiia. Lviv: Vyd-vo LNU im. I. Franka. 254 p. [in Ukrainian].
8. Lebediev, I. V. (2021). Rekreatsiia i turizm yak faktory rozvytku liudskoho potentsialu [Recreation and tourism as factors in the development of human potential]. *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen*, 3/4, 78–79. P. 143–157 [in Ukrainian].
9. Liubitseva, O. O. (2002). Rynok turystychnykh posluh [Tourist services market]. Kyiv: Alterpres. 436 p. [in Ukrainian].
10. Mazur, F. F. (2005). Sotsialno-ekonomichni umovy rozvytku rekreatsiinoi industrii [Socio-economic conditions for the development of the recreational industry]: navch. posibnyk. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury. 96 p. [in Ukrainian].
11. Nikolenko, O. I., Hamma, T. V., Zarichanska, L. O., Nesenчук, O. L., & Zinchuk, T. O. (2022). Rekreatsiia yak sotsialno-kulturne yavyshe, yii riznovydy ta kharakterystyky [Recreation as a socio-cultural phenomenon, its varieties and characteristics]. *Rehabilitation and Recreation*, 12, 144–149 [in Ukrainian].
12. Pavlov, V. I., & Cherchyk, L. M. (1998). Rekreatsiinyi kompleks Volyni: teoriia, praktyka, perspektyvy [Volyn recreation complex: theory, practice, prospects]. Lutsk: Nadstyria. 122 p. [in Ukrainian].
13. Palamarchuk, M. M., & Palamarchuk, O. M. (1998). Ekonomichna i sotsial'na heohrafiya Ukrainy z osnovamy teoriiy [Economic and Social Geography of Ukraine with the Fundamentals of Theory]: posibnyk. Kyiv: Znannya. 416 p. [in Ukrainian].
14. Pokolodna, M. M. (2012). Rekreatsiina heohrafiia [Recreational geography]: navch. posibnyk. Kharkiv: KhNAMH. 275 p. [in Ukrainian].
15. Verkhovna Rada Ukrainy (1995). Pro turizm: vid 15.09.1995 № 324/95-VR. [Law of Ukraine of September 15, 1995. No. 324/95-VR]: Zakon Ukrainy. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. no. 13. P. 180 [in Ukrainian].
16. Skabara, R. M. (2020). Turystychno-rekreatsiini resursy: poniattia ta osoblyvist vykorystannia na kurortakh [Tourist and recreational resources: concepts and features of use in resorts]. Retrieved from: <http://surl.li/crtgir> (accessed on 02.10.2024).
17. Skliar, H. P., Drobysh, L. V., Karpenko, Yu. V., Taranenko, O. O., & Prokopenko, I. R. (2022). Formuvannia natsionalnoi turystychnoi systemy: retrospektyvy naukovooho poshuku [Formation of the national tourism system: retrospectives of scientific research]. *Naukovyi visnyk Poltavskoho universytetu ekonomiky i torhivli*, 1 (105), 123–128 [in Ukrainian].
18. Smal, I. V. (2010). Turystychni resursy svitu [Tourism resources of the world]. Nizhyn: Nizhynskyi derzh. universytet im. Mykoly Hoholia. 336 p. [in Ukrainian].
19. Topchiiev, O. H., Yavorska, V. V., & Nikolaieva, O. (2016). Rekreatsiino-turystychna diialnist yak skladova rehionalnykh hospodarskykh kompleksiv: kontseptualno-poniatiinyi ohliad [Recreational and tourist activities as a component of regional economic complexes: a conceptual and conceptual review]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzh. universytetu. Serii. Heohrafichni nauky*, 5, 128–134 [in Ukrainian].
20. Shkola, I. M. (Eds.). (2005). Menedzhment turystychnoyi industriyi [Tourism Industry Management]: navch. posibnyk. Chernivtsi: CHTEI KNTEU. 596 p. [in Ukrainian].
21. Monastyrskyi, V. R. (2022). Pryrodni resursy i rekreatsiini kompleksy svitu [Natural resources and recreational complexes of the world]: navch. posibnyk. Lviv: NNVK “ATB”. 200 p. [in Ukrainian].